Csáki György
Opponensi vélemény Vigvári Gábor *Globalizáció és fejlesztő állam…* c. PhD-értekezéséről

A Vígvári Gábor által választott téma, a fejlesztő állam kiemelkedően fontos, abszolút releváns kérdéskör – mert, egyrészt, a 2007-2008-ban kitört globális pénzügyi és reálgazdasági válság új módon exponálta az állam gazdasági szerepvállalásának kérdését; másrészt, a válság hatására erőteljesen átalakultak a világgazdasági erőviszonyok, s a feltörekvő országok növekvő hatalma elválaszthatatlan a fejlesztő állam sikereitől.

Vígvári Gábor a fejlesztő állam nemzetközi és magyar irodalmát példamutató alapossággal dolgozta fel – lényegében minden fontos műre érdemben hivatkozik. Mivel a fejlesztő állam kérdését a nemzetközi rezsim elméletek keretei között tárgyalja, így a nemzetközi politikai gazdaságtan (s kisebb mértékben a nemzetközi kapcsolatok elméletének) nemzetközi irodalmát is tiszteletre méltó alapossággal dolgozza föl.

A dolgozat a felvetett tudományos kérdéseket igen jól ragadja meg, a kialakított vizsgálati keret a vizsgált kérdéseket igen jól megragadja, a disszertációban felállított hipotézisek és az alkalmazott vizsgálati módszerek újszerűek. Jelölt a disszertáció következtetéseit bebizonyítja, a hipotéziseket megválaszolja, értékeli. Az elért eredmények jelentős részben újaknak minősíthetőek.

A dolgozatban a hivatkozások rendkívül korrektek és precízek, a doktori disszertáció szerkezete világos, logikus, célirányos – minősítése kitűnő, ugyancsak kiválóak az ábrák és táblázatok, melyek jól illusztrálják a dolgozatban kifejtetteket, s megkönnyítik a legfontosabb gondolatok megértését. Nem dicsérhető ugyanakkor a dolgozat stílusa és kivitelezése: a dolgozatban számos nyelvileg pongyola (esetenként hibás) mondat található (19., 20., 47., 68., 114., 132. oldal); a dolgozat képét több tördelési hiba is lerontja (57., 60-61., 80.,), s előfordulnak gépelési hibák is (például a 121.,155., 166. – felsorolás 4.-kel kezdődik!, és a 181. oldalon, az egyik legtöbbet hivatkozott szerző – Keohane – főművének könyvészeti adataiban). Nem érthető a WTO DSB nevének nyakatakert fordítása (120. o.) – az elterjedt helyes fordítás „Vitarendezési Testület" – helyett.

Néhány konkrét, tartalmi megjegyzés:

99. oldal: nem érthető a 29. lábjegyzet – hiszen mind Hamilton, mind pedig List korábban publikálta művét, mint J. S. Mill.

104. oldal: az USA ugyan az I. vh. haszonélvezője volt (a világ legnagyobb adósából a világ legnagyobb hitelezője lett), de a háború után súlyos makrogazdasági nehézségekkel kellett szembenéznie – pl. munkanélküliség.

105. oldal: opponens véleménye szerint az I. vh. utáni valutáris stabilizáció sokkal bonyolultabb volt, az aranyalaphoz való visszatérés egyáltalán nem volt egységes – ezt hija a szakirodalom „non-system”-nek.

108-109. oldal. kissé túlzás a GATT-ot ennyire sikertelennek beállítani – minden hiányossága, kudarca és el nem ért célja ellenére a világgazdaság az 1980-90-es évek fordulóján sokkal liberalizáltabb volt, mint korábban bármikor.

110-111. oldal: nem érthető, hogy a jelölt Keynes gondolatait miért nem Keynes – egyébként hivatkozott – főművéből idézi?

122. oldal: opponens kénytelen ellentmondani a „kor szakértőinek” – s így a jelöltnek is - az adósságválság kialakulásának okai tekintetében! A kőolaj-árrobbanás, s az abból keletkezett „petrodollárok” reciklálásűnak, valamint az amerikai monetáris politika 1980-81-es alakulása/alakítása nélkül az adósságválság 1982-es kitörése aligha magyarázható meg. A fejlődő országok állami szerepvállalásának ehhez semmi köze sem volt!

123. oldal: a „great society” nem egyszerűen, s nem egyedül a vietnami háború következményeire adott válasz volt, s nem kizárólag Johnson nevéhez fűződik – a koncepciót a Kennedy-fivérek dolgozták ki, s kezdték megvalósítani. Johnson szerepe J. F. Kennedy meggyilkolása után vált középpontivá.

126. oldal: igazak a Bretton-Woods-i rendszerről írottak – ugyanakkor leegyszerűsítések is. Nem lehet figyelmen kívül hagyni sem 1929-33 tanulságait, sem a keynesizmust – hiszen a Bretton-Woods-i rendszer a kollektív keynesiánus gazdaságpolitika megnyilvánulása (is).

137. – 139. -142. oldal: opponens nem kívánja kétségbe vonni jelölt önálló véleményformálási jogát – ellenkezőleg, annak hiánya kizáró ok egy doktori fokozat odaítélésében, de nem tartja meggyőzően bizonyítottnak a doktori értekezés valószínűleg legfontosabb állítását, mely szerint „sajnos a fejlesztő állam lehetőségei meglehetősen behatároltak” (137.); „A fejlesztő állam speciális intézményrendszere nem tudott megfelelően alkalmazkodni a globalizáció jelentette kihívásra.” (139.), valamint a 142. oldalon bemutatott, Benczes Istvántól átvett táblázathoz fűzött magyarázatban. Eltekintve attól, hogy opponens Beason idézet álláspontját osztja (143.), ezen a ponton nem idézetekkel („tekintélyérvekkel”), hanem tényekkel kellene a jelöltnek bizonyítani az igazát. Ehhez az kellene, hogy meggyőzően mutassa be, miért gyöngült a fejlesztő állam az elmúlt 15 évben Dél-Koreában, Tajvanon és a többi délkelet-ázsiai országban? Mennyiben gyöngült az állam szerepe és mennyiben vesztett hatékonyságából?

144. oldal: elfogadható, de kissé hevenyészett mindaz, amit jelölt a „kelta tigrisről” ír (144-145.). Kár, hogy említetlenül marad az 1973-1985 közötti időszak, a politikai konszenzus kialakulása, az 1985-2005 közötti időszak páratlan sikere – s fel kellett volna villantani azt a gazdasági helyzete, amelyben a „kelta tigris” akkor volt, amikor még csak kelta volt (Európa talán legfejletlenebb országa,

alapvetően mezőgazdasági ország, elképesztően erős függés a brit felvevőpiactól stb.)

145. oldal: opponens csak igen mérsékelten hisz abban, hogy egy országban, ahol negyedszázad alatt csaknem megháromszorozódik a (PPP-alapon számolt) egy főre jutó GDP, ami már meghaladja az Egyesült Királyságét, arról helyes azt mondani, hogy mindez „A folyamatok helyes alakulásának köszönhetően" jött létre. Annál is érthetetlenebb ez az odavetett megfogalmazás, mert a jelölt a 148. oldaltól kezdődően – igen helyesen! – támaszkodik a Kirby által kiemelt 4 tényezőre (aktív iparpolitika, hatékony oktatáspolitika, társadalmi partnerség, aktív szociálpolitika), amelyek a tudatos és sikeres társadalom- és gazdaságpolitika elemeinek tűnnek.

158. oldal: a jelölt helyesen hívja föl a figyelmet arra a különbségre, amely az ázsiai és az ír fejlesztő állam között áll fenn abban, hogy előbbi inkább a belső erőkre, míg az utóbbi a külföldi tőkebevonásra alapozódott. Nem lehet, hogy a – legalább – két évtizedes időbeli eltérés és a sajátos hagyományok és képességek, valamint erősen eltérő földrajzi elhelyezkedés mellett a „kelta tigris" inkább alkalmazkodott a globalizációhoz, míg az ázsiai országok a – Japán által kitaposott – neomerkantilista modellt követték/követik?

170. oldal: nem nagyon világos, mit ért a jelölt azon, hogy „úgy tűnik, a feltörekvő országok újabb csatát vesztenek, és a fejlesztéshez alkalmazható eszköztársak köre tovább szűkül." Már azt sem tudom, milyen „csatákat vesztettek" a feltörekvő országok – mondjuk – a 2001-es recesszió óta? A 2007-2008-ban kitört globális válságban pedig a világgazdasági erőviszonyok egyértelműen a feltörekvő országok javára módosultak. Értem, hogy a jelölt nem akarja túlbonyolítani az életét, s a két ország talán valóban nem „par excellence" fejlesztő állam, de legalább egy bővített mondatot megért volna ebből a szempontból Kína és India közelmúltja.

173. oldal: a végső konklúzióval kapcsolatban csak megismételhetem, amit a 137., 139. és 142. oldalon írottakkal kapcsolatban már jeleztem – azzal a kiegészítéssel, hogy a „versenyző állam" nem nyilvánvalóan ellentéte a fejlesztő államnak, hanem értelmezhető annak a globalizációhoz való alkalmazkodásának, akár sikeres alkalmazkodásának is! (Ezt támasztja alá az oldal utolsó bekezdésében Simai Mihályra vonatkozó hivatkozás is.)

Összesítő értékelés:

Vígvári Gábor doktori (PhD) értekezése egy elméleti és gyakorlati/fejlesztéspolitikai szempontból egyaránt különösen releváns témát tárgyal, nagy szakirodalmi bázisra támaszkodva, elméleti igénnyel és nagy igényességgel, alaposan és pontosan. A dolgozat a formai kritériumoknak általában megfelel: Vígvári Gábor doktori (PhD) értekezése nyilvános vitára alkalmas, s az opponens véleménye szerint méltó a fokozat elnyerésére is.

Budapest, 2012. április 17.